

Vreme: 17.10.2026 10:08

Medij: pescanik.net

Link: <https://pescanik.net/ekonomija-bez-odnosa-moci-od-nobelove-nagrade-do-izbora-u-srbiji/>

Autori: Dmitry Pozhidaev

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Ekonomija bez odnosa moći: od Nobelove nagrade do izbora u Srbiji

15996

Vučićeva poruka da ono što funkcioniše ne treba menjati prećutkuje mogućnost da sistem funkcioniše tako što jednima obezbeđuje sigurnost kroz nesigurnost drugih.

Foto: Predrag Trokicić Nobelova nagrada usred srpske izborne kampanje Do parlamentarnih izbora u Srbiji, zakazanih za 25. oktobar, ostalo je manje od deset dana. Stabilnost je jedan od glavnih aduta vlasti, a poruka najnovijeg predizbornog spota Aleksandra Vučića sažima politički smisao tog obećanja: "Kad nešto dobro funkcioniše, ne menjaš da bi malo probao drugačije, posebno kad je reč o čitavoj zemlji." Postojeći poredak tako se unapred proglašava uspešnim, a njegova promena predstavlja kao rizik za zemlju. Kontinuitet vlasti poistovećuje se sa sigurnošću društva. U istu završnicu kampanje stigla je vest da su američki ekonomisti Robert Hol i Majkl Vudford dobili ovogodišnju Nobelovu nagradu za ekonomiju za doprinos mikroekonomskim osnovama makroekonomske stabilizacije. Njihovi radovi pomogli su da se objasni kako odluke i očekivanja domaćinstava i preduzeća utiču na privredna kretanja i rezultate ekonomske politike. Stabilizacija u ekonomskoj teoriji i stabilnost u predizbornom spotu imaju različita značenja. Ipak, njihov susret otvara pitanje važno za obe rasprave: stabilnost čega i za koga? Sistem može obezbeđivati stabilne prinose vlasnicima kapitala uz trajnu nesigurnost zaposlenih. Njegova sposobnost da se održava zato nije dovoljna za ocenu društvene uspešnosti. Marksistička perspektiva traži da se ispita kako su povezani proizvodnja, vlasništvo i politička moć - i kako ti odnosi određuju raspodelu koristi i troškova ekonomske politike. Iz tog ugla treba razmotriti i doprinos ovogodišnjih laureata i ekonomski izbor pred Srbijom. Doprinos Hola i Vudforda Holov najpoznatiji doprinos odnosi se na pitanje od čega zavisi koliko ćemo danas potrošiti. Pored trenutnih prihoda, ljudi uzimaju u obzir i ono što očekuju sutra. Najavljeno povećanje plate može uticati na potrošnju pre nego što novac stigne na račun; privremeni pad prihoda može se premostiti ušteđevinom ili zaduživanjem. Ova ideja postojala je u ranijim teorijama životnog ciklusa i permanentnog dohotka. Hol je u radu iz 1978. godine izveo njenu važnu, proverljivu posledicu. Ako ljudi koriste raspoložive informacije da planiraju potrošnju i raspoređuju je tokom vremena, očekivane promene prihoda već su ugrađene u njihove odluke. Planove tada menjaju prvenstveno nove, neočekivane informacije. Pod određenim pretpostavkama, promene potrošnje zato bi trebalo da budu nepredvidive - rezultat poznat kao "slučajni hod" potrošnje. Ljudi, dakle, ne troše nasumično: nepredvidivost proizlazi upravo iz pretpostavke da su već iskoristili dostupne informacije. Za ekonomsku politiku to znači da dejstvo neke mere zavisi i od toga da li je domaćinstvo smatra privremenom ili trajnom promenom svojih prihoda. Vudford je ovu logiku odlučivanja kroz vreme povezao sa analizom određivanja cena i monetarne politike. U novokejnzijanskom okviru koji je sistematizovao, naročito u knjizi Kamate i cene iz 2003. godine, domaćinstva i preduzeća gledaju unapred, ali se cene i nadnice ne prilagođavaju trenutno. Zbog tog sporog prilagođavanja, promena kamatne stope može uticati na tražnju, proizvodnju i zaposlenost, uz posledice po inflaciju. Dejstvo monetarne politike zavisi i od očekivane putanje budućih kamata. Odluka o dugoročnom kreditu ili investiciji ne zasniva se samo na današnjoj kamatnoj stopi. Zato obrazloženja, najave i kredibilitet centralne banke postaju deo njenog instrumentarijuma. Odatle značaj takozvanog usmeravanja očekivanja: uverljiva najava da će kamate određeno vreme ostati niske može podstaći današnju

Vreme: 17.10.2026 10:08

Medij: pescanik.net

Link: <https://pescanik.net/ekonomija-bez-odnosa-moci-od-nobelove-nagrade-do-izbora-u-srbiji/>

Autori: Dmitry Pozhidaev

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Ekonomija bez odnosa moći: od Nobelove nagrade do izbora u Srbiji

potrošnju i ulaganja, čak i kada je prostor za njihovo trenutno smanjivanje iscrpljen. Ko se krije iza "reprezentativnog domaćinstva"? U osnovnim verzijama novokeynzijanskih modela razlike između domaćinstava svode se na ponašanje jednog "reprezentativnog domaćinstva". To pojednostavljenje olakšava matematičko rešavanje modela, ali može ukloniti odnose presudne za razumevanje privrede. Domaćinstvo koje živi od plate i nema uštedevinu teško može da raspoređuje potrošnju prema očekivanom životnom dohotku: kirija i računi dospevaju ovog meseca. Vlasnik značajne imovine može da koristi štednju, proda deo aktive ili se povoljnije zaduži. Različite reakcije na istu ekonomsku meru odražavaju i nejednaku kontrolu nad resursima. Sam Hol je sa Frederikom Miškinom istraživao odstupanja od predviđanja teorije permanentnog dohotka, pa ovu kritiku treba usmeriti na ograničenja reprezentativnog modela, bez svođenja njegovog celokupnog rada na jednu pretpostavku. Spajanjem različitih društvenih položaja zamagluje se i značaj preraspodele. Prenos dohotka od plata ka profitima može promeniti ukupnu tražnju jer primaoci tih dohodaka različito troše i štede. Zbog toga postkeynzijanski ekonomisti Ekhard Hajn i Engelbert Štokhamer, koji raspodelu i klasni sukob uključuju u makroekonomsku analizu, razlikuju radnike, preduzeća i rentijere. Sukob njihovih interesa utiče i na raspodelu i na inflaciju. Marksistička kritika ide dalje od zahteva da se modelu doda više tipova domaćinstava. Ona pita kako nastaju sami društveni položaji: ko poseduje sredstva za proizvodnju, ko odlučuje o ulaganju i zapošljavanju, a ko mora da prodaje radnu snagu da bi živeo? Formalna sloboda sklapanja ugovora postoji zajedno sa tom materijalnom zavisnošću. Kako naglašava Đulio Palermo, marksistički ekonomista koji istražuje odnose moći u kapitalizmu, konkurencija ne uklanja odnose moći; ona može biti upravo način njihovog ostvarivanja. Srbija: država kao organizator akumulacije U Srbiji se ti odnosi posebno jasno vide u ulozi države. Ona određuje važan deo investicione tražnje, raspodeljuje poslove, obezbeđuje infrastrukturu i subvencije i pregovara o uslovima dolaska stranog kapitala. Pristup javnim resursima time postaje jedan od ključnih uslova privatnog poslovnog uspeha. Država aktivno oblikuje mogućnosti akumulacije - pretvaranja profita u novu imovinu, ulaganja i ekonomsku moć. U ranijem tekstu ukazao sam na strukturu tog procesa. Prema tamo razmotrenim nalazima Kvartalnog monitora, između perioda 2014-2016. i 2021-2023. ukupne bruto investicije povećane su za 6,9 procentnih poena BDP-a. Oko 60 odsto tog povećanja poticalo je iz javnog sektora, a približno 30 odsto iz ulaganja stranih kompanija. Domaće privatne investicije ostale su slab oslonac, uz ograničenu sposobnost da se investiciona ekspanzija pretvori u samostalan tehnološki napredak i šire zasnovanu domaću akumulaciju. Javna ulaganja održavaju tražnju, zapošljavaju ljude i omogućavaju poslovanje povezanih delatnosti. Istovremeno, izbor projekta, izvođača, cene i uslova finansiranja određuje kome pripadaju poslovi i prihodi. Kada su te odluke koncentrisane u političkom vrhu, a javna kontrola ograničena, investicioni ciklus može istovremeno da podstiče privredu i učvršćuje zavisnost poslovnih grupa od vlasti. Takvu ulogu državne potrošnje razmatrao sam i u analizi odnosa političke krize i kontinuiteta akumulacije. U tom okviru, korupcija ima i ekonomsku funkciju. Tamo gde politička veza obezbeđuje pristup ugovoru, zemljištu ili povlašćenom tretmanu, ona postaje sredstvo sticanja i uvećavanja kapitala. Njeno suzbijanje zato zadire u materijalnu osnovu političke moći. Strani kapital čini drugi oslonac ovog modela. Država mu nudi subvencije, infrastrukturu i druge pogodnosti, dok odluke o proizvodnji, tržištima i raspolaganju profitom velikim delom ostaju izvan zemlje. Kako sam pisao povodom kineskih ulaganja, nacionalnost investitora sama po sebi ne objašnjava društvene posledice investicije. Presudni su uslovi poslovanja, veze sa domaćom privredom, radna prava i mogućnost javne kontrole. Promena zemlje porekla kapitala zato može proširiti izvore finansiranja, a da zavisni položaj Srbije ostane očuvan. Takva zavisnost čini ekonomsku otpornost posebno važnim merilom razvojne politike. U tekstu "Srbija 2030: Ekonomija lepih brojki" ukazao sam da ostvarenje najavljenih ciljeva zavisi od povoljne dinamike rasta i spoljnog okruženja na koje Srbija ima ograničen uticaj. Stabilan kurs dodatno podupire obećanja o zaradama izraženim u evrima. Razvojna strategija zato mora objasniti i kako će se ulaganja, zaposlenost i javne usluge održavati kada oslabe spoljna tražnja i priliv kapitala ili poskupi finansiranje. Smanjivanje tih ranjivosti zahteva jačanje domaćih proizvodnih veza, raznovrsnijih izvora rasta i sposobnosti države da odgovori na poremećaje. Studentska lista: dometi i granice ponuđene promene Izazov autoritarnoj vlasti koji predstavlja Studentska lista ima nesporan demokratski značaj. Ograničavanje partijske samovolje i pouzdanija zaštita prava mogli bi otvoriti veći prostor za organizovanje zaposlenih i zahteve za dubljim promenama. Objavljeni program, međutim, mnogo jasnije razrađuje borbu protiv zloupotreba države nego promenu njenog ekonomskog delovanja. Predlozi dostupnijeg stanovanja, ravnomernije zdravstvene zaštite i sigurnijeg zaposlenja imaju socijalni značaj, ali još nisu povezani sa celovitom strategijom finansiranja i promene privredne strukture. Obrazovanje, nove tehnologije i povećanje produktivnosti zauzimaju važno mesto i u vladinoj strategiji. Razlika bi zato morala da se pokaže u instrumentima, raspodeli rezultata i smanjivanju strukturnih ranjivosti - pitanjima koja objavljeni studentski program još nedovoljno razrađuje. Transparentni tenderi mogu smanjiti

Vreme: 17.10.2026 10:08

Medij: pescanik.net

Link: <https://pescanik.net/ekonomija-bez-odnosa-moci-od-nobelove-nagrade-do-izbora-u-srbiji/>

Autori: Dmitry Pozhidaev

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Ekonomija bez odnosa moći: od Nobelove nagrade do izbora u Srbiji

rasipanje i privilegovanje povezanih firmi i doprineti boljoj upotrebi društvenih resursa. Ali i potpuno zakonito ugovoren projekat može održavati obrazac u kojem država finansira tražnju i preuzima rizike, privatna preduzeća ostvaruju profit, a zaposleni imaju malo uticaja na odluke i raspodelu rezultata. Poštenija konkurencija za državni ugovor sama po sebi ne stvara drugačiji model akumulacije. Ni preusmeravanje podrške sa stranog na domaći privatni kapital ne rešava pitanje odnosa između kapitala i rada. Predloženo skraćivanje maksimalnog rada na određeno sa 24 na 12 meseci korisna je, ali ograničena intervencija. To se posebno vidi u građevinarstvu - osloncu državnog investicionog modela, sa oko 129.000 registrovano zaposlenih tokom 2025, pri čemu neprijavljeni radnici nisu obuhvaćeni tom evidencijom. Sektorska analiza Međunarodne organizacije rada, dokumentacija ASTRE o eksploataciji indijskih radnika na izgradnji puteva i istraživanje CINS-a o angažovanju stranih radnika bez radnih dozvola na EXPO-u ukazuju na ozbiljne probleme bezbednosti, isplate zarada i ostvarivanja zaštite. Pritom, član 37 Zakona o radu dopušta rad na vremenski određenom projektu do njegovog završetka, kao izuzetak od opšteg ograničenja. Ako taj izuzetak ostane, skraćivanje opšteg roka neće samo po sebi obezbediti sigurnije zaposlenje projektno angažovanim radnicima. Neprijavljeni rad, neisplaćene zarade i opasni uslovi zahtevaju dodatne mere, nezavisno od trajanja ugovora. Ostaje otvoreno kako će se ojačati kolektivno pregovaranje i kakve će obaveze prema zaposlenima pratiti subvencije preduzećima. Nije dovoljno jasno ni kako će se obećane mere finansirati. Borba protiv korupcije može osloboditi sredstva kroz povraćaj nezakonito stečene imovine i povoljnije javne nabavke. Razmere mogućih ušteda nisu zanemarljive: prema Fiskalnom savetu, javni sektor je tokom 2025. zaključio ugovore o nabavkama vredne oko 15 milijardi evra; samo jedan procenat te vrednosti iznosi 150 miliona evra. MMF je u međunarodnoj studiji iz 2015. procenio prosečan jaz u efikasnosti javnih ulaganja prema najboljim rezultatima na 27% u privredama u usponu, naspram 13% u razvijenim privredama. Taj jaz obuhvata i posledice lošeg planiranja, slabih kapaciteta i nedovoljne kontrole, pa se ne može poistovetiti sa korupcijom niti neposredno pretočiti u procenu budžetskih ušteda. Njihov obim i dinamika zato ostaju neizvesni, kao i prihodi od povraćaja imovine. Trajne socijalne obaveze zahtevaju redovne prihode i budžetski plan otporan na slabiji rast i nepovoljne spoljne okolnosti. Pritom, zamena firmi povezanih sa SNS-om drugim izvođačima sama po sebi ne menja odnos snaga između države, kapitala i zaposlenih. Ni novi poslovni partneri neće imati manje interesa da uslove državnih poslova prilagode sopstvenoj dobiti. Šta bi značila ekonomska demokratizacija? Promena tih odnosa zahteva više od zakonitijeg upravljanja državom. Poljski ekonomista Mihal Kalecki još je 1943. u eseju "Politički aspekti pune zaposlenosti" pokazao kako zavisnost zaposlenosti od privatnih ulaganja daje poslovnim krugovima moć da ograničavaju ekonomsku politiku: mogućnost odlaganja investicija pretvara njihovo "poverenje" u uslov koji vlast mora da uvažava. Pritom, podrška dela privrede uklanjanju korupcije i partijskih privilegija ne podrazumeva podršku snažnijim sindikatima, većim radnim pravima ili drugačijem oporezivanju. Koalicija za smenu vlasti može se razići upravo oko raspodele dohotka i moći. Zato je za domet promene presudno hoće li zaposleni, sindikati i lokalne zajednice imati organizovan uticaj na odluke nove vlasti. Taj uticaj mora dobiti i institucionalni oblik: zakonom zaštićenu mogućnost zaposlenih i građana da učestvuju u odlučivanju o svojoj egzistenciji i zajedničkim resursima. U oblasti rada to znači jačanje kolektivnog pregovaranja, zaštitu sindikalnog organizovanja i dostupnu inspeksijsku i sudsku zaštitu, uključujući radnike angažovane preko posrednika i podizvođača. Tome treba dodati pravo zaposlenih na informisanje, konsultovanje i saodlučivanje o važnim poslovnim odlukama. Iako u Srbiji taj predlog može izazvati podozrenje zbog povezivanja sa jugoslovenskim samoupravljanjem, demokratizacija preduzeća deo je savremenih ekonomskih rasprava: u različitim oblicima (od predstavnštva zaposlenih u nadzornim odborima do radničkog vlasništva i demokratskog upravljanja) podržavaju je ekonomisti različitih usmerenja, među njima Toma Piketi, poznat po istraživanjima nejednakosti, Deni Rodrik i Ha Džun Čang, koji se bave razvojem i industrijskom politikom, i Janis Varufakis. Zaposleni koji snose posledice restrukturiranja, tehnoloških promena ili zatvaranja pogona treba da imaju zakonom zaštićen uticaj pre nego što te odluke postanu gotova stvar. U oblasti javnih ulaganja potrebno je unapred objaviti procene društvenih koristi, troškova i alternativa, omogućiti javnu raspravu i utvrditi odgovornost za rezultate. Ugovore i subvencije treba usloviti standardima zarada, bezbednosti, sindikalnih sloboda i tehnološkog razvoja. Kada država preuzima značajan deo investicionog rizika, opravdano je razmotriti i javni vlasnički udeo ili učešće u prinosima. Profesionalno rukovodstvo javnih preduzeća istovremeno treba povezati sa nadzorom zaposlenih, korisnika i javnosti. Tako bi departizacija obuhvatila i demokratsku kontrolu stručnih odluka, dok bi društvo zadržavalo deo vrednosti čije je stvaranje finansiralo. Dostupno zdravstvo i obrazovanje, javni stambeni fond i pouzdane lokalne usluge smanjivali bi zavisnost osnovnih životnih potreba od privatne platežne moći. Ta sigurnost ima i političko dejstvo: osoba kojoj gubitak posla neposredno ne ugrožava lečenje ili stanovanje lakše može da se organizuje i suprotstavi uceni. Trajno finansiranje takvih usluga zahtevalo bi preispitivanje poreskih privilegija, progresivnije oporezivanje

Vreme: 17.10.2026 10:08

Medij: pescanik.net

Link: <https://pescanik.net/ekonomija-bez-odnosa-moci-od-nobelove-nagrade-do-izbora-u-srbiji/>

Autori: Dmitry Pozhidaev

Teme: održavanje, rehabilitacija, izgradnja puteva

Naslov: Ekonomija bez odnosa moći: od Nobelove nagrade do izbora u Srbiji

visokih dohodaka i velike imovine i bolji obuhvat prihoda od rente i kapitala. Vučićeva poruka da ono što funkcioniše ne treba menjati prećutkuje mogućnost da sistem funkcioniše upravo tako što jednima obezbeđuje sigurnost kroz nesigurnost drugih. Nobelova nagrada pruža povod da razmotrimo mehanizme ekonomske stabilizacije; izbori zahtevaju odluku o društvenim odnosima koje želimo da održimo ili promenimo. Demokratska smena vlasti dobila bi trajniju osnovu ako bi građanima omogućila veći uticaj i na ekonomske odluke. Zato pitanje za svako obećanje kontinuiteta ili reforme ostaje: stabilnost čega i za koga? Peščanik.net, 17.10.2026.

PODRŽITE PEŠČANIK

